Natuurwijzer

Ledenblad IVN en KNNV Deventer Jaargang 9, 2026, Nr 3

ivn natuur educatie Deventer

Natuurvereniging KNNV Deventer

Colofon

IVN-bestuur
Gerrie Roetert (voorzitter)
voorzitter@ivndeventer.nl
Jan Barwegen (secretaris)
secretaris@ivndeventer.nl
Bart Prins (penningmeester)
penningmeester@ivndeventer.nl
Ellen Schulten (algemeen lid)
ellenelenas@gmail.com
Karin Rutgers (algemeen lid)
kprutgers@kpnmail.nl

KNNV-bestuur
David de Wit (voorzitter)
voorzitter@deventer.knnv.nl
Nienke Dijkstra (secretaris)
secretaris@deventer.knnv.nl
Jan de Groot (penningmeester)
penningmeester@deventer.knnv.nl

Werkgroepen
Amfibieënwerkgroep IVN
Wanda de Winter
amfibieen@ivndeventer.nl

Jeugdwerkgroep IVN
Carla Slange
jeugd@ivndeventer.nl

Infostand IVN
Trudy Drüggen
infostand@ivndeventer.nl

IVN Routewerkgroep
Gerrie Roetert
routes@ivndeventer.nl

Excursiewerkgroep IVN
Lieme Glazema/Gerjan Ananias
excursies@ivndeventer.nl

Insectenwerkgroep KNNV
Jan Menkveld
insecten@deventer.knnv.nl

Mossenwerkgroep KNNV
Henny Wassens
henny_wassens@hotmail.com

Natuurbeheer/knotgroep IVN
Hennie Meutstege
knotten@ivndeventer.nl

Paddenstoelenwerkgroep IVN
Mike Hirschler
paddenstoelen@ivndeventer.nl

Paddenstoelenwerkgroep KNNV
David de Wit
dr.david.de.wit@gmail.com

Plantenwerkgroep KNNV/IVN
Gerrit Hendriksen (KNNV)
planten@deventer.knnv.nl
Ben de Winder (IVN)
planten@ivndeventer.nl

Zoogdierenwerkgroep IVN
Henk Gieteling
zoogdieren@ivndeventer.nl

Werkgroep IVN-AZC
Lenie van Geenen
azc@ivndeventer.nl

Vlinderwerkgroep IVN
Hans van den Berg
vlinders@ivndeventer.nl

Programmacommissie KNNV/IVN
Mike Hirschler
m.hirschler@hotmail.com

Fotografiewerkgroep IVN
Greet Zwartjes-Kruiswijk
foto@ivndeventer.nl

Cursuswerkgroep IVN
Trudy Drüggen
cursus@ivndeventer.nl

Natuurcafé IVN
Trudy Drüggen
natuurcafe@ivndeventer.nl

Vertrouwenspersonen IVN
Ruud de Block en Hetty Arkink
rfdeblock@gmail.com
hettyarkink@hetnet.nl

Vertrouwenspersoon KNNV
Zie de landelijke site van KNNV:
vertrouwenspersoon@knnv.nl

Redactie Natuurwijzer
Mike Hirschler, Gerrit Hendriksen,
Eefke van Schaik en Trudy Drüggen

Eindredactie & opmaak
Mike Hirschler en Gerrit Hendriksen
natuurwijzerdeventer@gmail.com

Internet
KNNV Deventer:
Website: https://deventer.knnv.nl
Facebook: https://www.facebook.com/knnv.deventer
Over Deventer Natuur:
https://deventernatuur.blogspot.com/
IVN Deventer:
Website: www.ivn.nl/deventer
Facebook: Natuur in en rond Deventer

In dit nummer

- Voorwoord redactie
- Project tuin 26 en Flora van de Wellekade 30
- In memoriam Hans Stegeman
- Van onder de Lebuinustoren 48 en Klokjesgentiaan
- Rupsendoder, paddenstoel van het jaar
- Het verschil tussen … een rund
- Middenpagina paddenstoelen
- De teenkam en de paalslak
- De rode bessen van de Gelderse roos
- Uit de schatkist van de Natuurvriendenclub 10
- Natuur in en om huis 23
- Slaapkamergeluk
- De agenda en het Natuurcafé
- Een blaadje horen vallen
- Verzonken bomen en etymologie-aanvulling
- Raadselplaatje 63

Zwavelzwam *Karlijn Ribbers*

Voorwoord *redactie*

Beste lezers,

Een iets dunnere uitgave dan gewoonlijk, maar we hebben genoeg leuke en interessante stukken voor jullie kunnen maken en opzoeken (vinden wij). De projecten van Gerrit gaan maar door, zowel langs de Wellekade als in zijn tuin. Datzelfde geldt voor Niek, die ons dit keer vergast op mooie foto's en een les over langpootmuggen. Helaas weer een in memoriam, dit keer over Hans Stegeman, een zeer gewaardeerd lid van onze vereniging. Erik Lam vond een leuk krantenartikel over de Worp, Jannie liep tegen een Klokjesgentiaan op en Mike heeft het een keer over runderen. Omdat het paddenstoelenseizoen inmiddels op gang is gekomen (wie had dat gedacht na die enorme droogte?) een middenpagina om jullie op scherp te zetten en op zoek te gaan naar deze prachtige verschijnselen, getooid met mooie namen. Teenkammen, paalslakken en de bessen van de Gelderse roos komen op hun eigen manier langs, evenals het ook in Deventer bekende plantje Slaapkamergeluk. Let goed op de agenda en de nieuwsbrieven en mis geen excursies of andere activiteiten! En natuurlijk zijn er weer interessante zaken te bespreken tijdens onze Natuurcafés. Jeanette zocht de stilte op tijdens het bosbaden en hoorde zelfs bladeren vallen. We sluiten af met verzonken bomen in de Bolwerksplas, iets over madeliefjes en zoals altijd het raadselplaatje, doe je best!

Veel leesplezier,

De redactie: Mike Hirschler, Gerrit Hendriksen, Trudy Drüggen en Eefke van Schaik

We streven ernaar om zoveel mogelijk bijdragen van leden van beide verenigingen op te nemen. Aanvullingen, opmerkingen, wensen en vooral kopij zijn van harte welkom! Ook foto's voor de voorpagina of een thema voor de middenpagina zullen we graag plaatsen; laat het ons weten!
Sturen naar: natuurwijzerdeventer@gmail.com

Een hele vroege Herfsttijloos, op 28 augustus jl. gefotografeerd in de tuin door Walter Rikhof.

Project tuin 26 *Gerrit Hendriksen*

Ook al is het al lang geen lente meer, of nog niet, hier dan toch een bijdrage van een lentesoort.
Al bladerend door foto's voor inspiratie voor dit stuk kwam ik deze Langpoot tegen. Ik zou niet direct een boekje raadplegen om er stap voor stap achter te komen dat het een Lentelangpoot is. Echter de app Observations is erg behulpzaam.

Nader onderzoek laat zien dat er in Nederland wel 93 soorten zijn die tot de familie van de langpootmuggen (*Tipulidae*) behoren. Ze heten overigens niet allemaal langpootmug of langpoot, maar ook de tijgers (*Nephrotoma*) behoren tot deze familie.

De Lentelangpoot (*Tipula vernalis*) is een behoorlijk grote soort met opvallend groene ogen. Die groene kleur gaat na de dood verdwijnen.
Deze soort komt voor in vochtige bosbiotopen en moerasgebieden (nooit geweten dat mijn tuin daartoe ook behoort!) in de gematigde meer noordelijke delen van Eurazië (van Spanje tot Rusland).
Zoals bij veel soorten langpootmuggen leven de larven in de grond. We kennen ze allemaal onder dezelfde noemer, te weten de emelten. Ze voeden zich met de wortels van verschillende grassen.
Zie verder ook het uitgebreide artikel van Niek Lelieveld op blz. 14 en 15.

Meer lezen https://waarneming.nl/taxa/1138/ of op https://nl.wikipedia.org/wiki/Langpootmuggen

Flora van de Wellekade 30 *Gerrit Hendriksen*

Naam: Reukeloze kamille

Wetenschappelijke naam: *Tripleurospermum maritimum*

Stengels: Liggend tot opstaande vertakte stengels die kaal zijn

Bladeren: 2 of 3-voudig geveerde bladeren met lange dunne, vrijwel rolronde draadvormige slippen. Deze zijn vrijwel geurloos

Bloemen: Lang gesteelde losstaande bloemen van 2-4 cm groot. De bloembodem is halfbolvormig en met merg gevuld. Er zijn geen stroschubben. De omwindselbladen hebben een vliezige rand en zijn bleekbruin.

Vruchten: Een eenzadige dopvrucht of nootje. Het nootje heeft 3 brede ribben

Foto: Gerrit Hendriksen

Reukeloze kamille heeft een wat bijzondere wetenschappelijke naam die refereert aan de zee, terwijl het verspreidingsgebied geheel Nederland omvat. Het is dan ook een zeer algemene plant in Nederland. In sommige flora's wordt ook wel een andere wetenschappelijke naam gebruikt en/of onderscheid gemaakt tussen twee ondersoorten die feitelijk vooral op habitat uit elkaar gehouden kunnen worden. Voor floristen niet direct een heel handige manier van herkennen.

In het geval van Reukeloze kamille wordt het nog wat lastiger wat betreft herkennen. Er zijn namelijk drie andere soorten met kamille in de naam die redelijk op deze soort lijken. Het zijn dubbelgangers uit twee andere geslachten, te weten *Matricaria* en *Anthemis*. Ik heb het over Echte kamille, Stinkende kamille en Valse kamille. Echte kamille en Stinkende kamille vallen redelijk snel af als het om goed materiaal gaat. Deze zijn op geur goed van de overige twee soorten te onderscheiden, de een ruikt naar kamille en de ander heeft een onaangename geur.

Het verschil tussen Valse kamille (en overigens ook Echte en Stinkende kamille) en de Reukeloze zit in het ontbreken van de stroschubben bij de Reukeloze. Dat maakt het ook gelijk wat lastig, want stroschubben zijn de schutblaadjes van de individuele bloemen van een composiet. Dat is gelijk wat uitdagen. Zeker als je beseft dat het concept composiet niet altijd goed bekend is. Het is altijd leuk om te zien wat een eye-opener het is om beginnende floristen en overige mensen kennis te laten maken met het fenomeen van diverse bloemen in 1 hoofdje.

Die afzonderlijke bloemen kunnen dus een stroschub hebben. Daarvoor moet je dus de bloem openpeuteren en dan de stroschubben proberen op te zoeken met een loepje. De meest voorkomende kamille look-a-likes (Echte en Reukeloze) hebben echter geen stroschubben, en het is lastig te zoeken naar iets dat er niet is. Mocht je er wel een tegenkomen, dan heb je dus te maken met de wat zeldzamere Valse of Stinkende kamille. Anders is het een kwestie van ruiken. Ruikt de bloem na kneuzen lekker, dan Echte kamille en is deze geurloos of niet dan Reukeloze.

Scan de QR voor de soortpagina.

Tips bij het herkennen van Reukeloze kamille of Echte kamille zie https://forum.waarneming.nl/smf/index.php?topic=384755.msg2068651#msg2068651

Stroschub tekening zie https://heukels.naturalis.nl/linnaeus_ng/app/views/glossary/term.php?id=240

In memoriam Hans Stegeman

Gerrie Roetert, voorzitter, namens bestuur en leden

Hans was een goede vogelaar

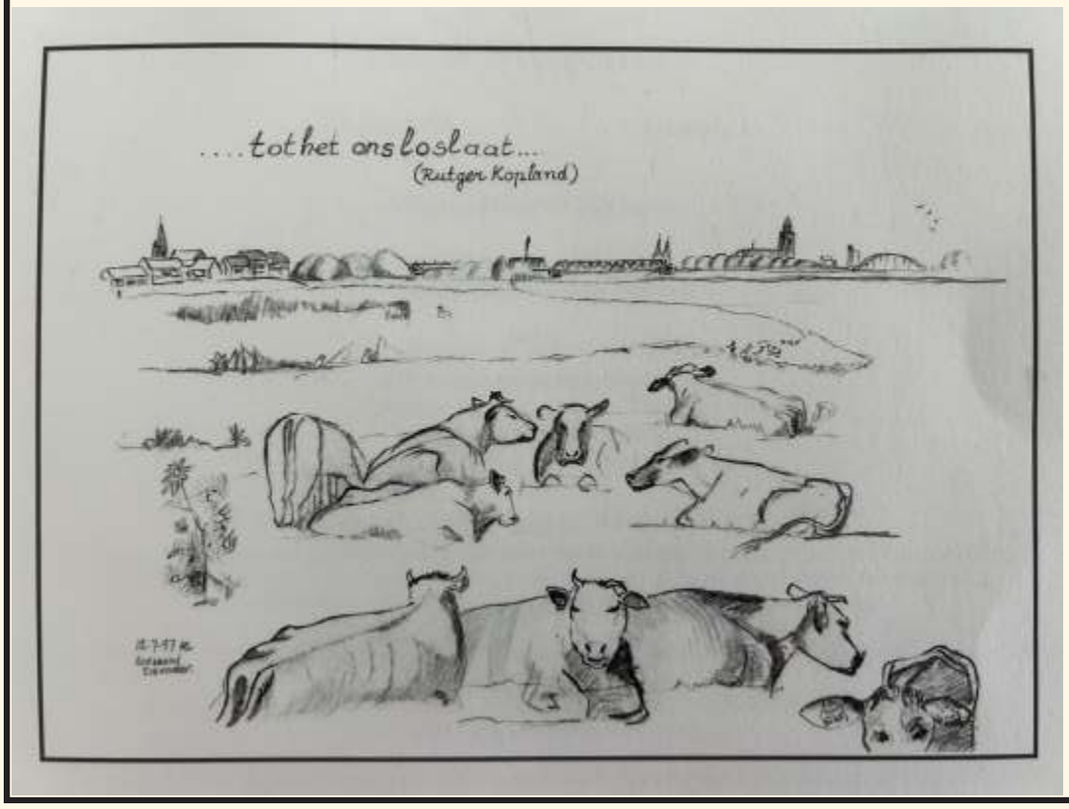
Dit vond hij prachtig: met kinderen op stap

Op 8 juli jl. is Hans Stegeman overleden, bijna 94 jaar jong. Hans was onze kindervriend. Voor hij in 1990 samen met Wies in Deventer kwam wonen en lid werd van onze vereniging was hij onderwijzer in Almelo. Interessant aan Hans was dat hij vooral optrok met de kinderen die het wat moeilijker hadden, “Die anderen, die redden zich wel” zei hij. Aan die kinderen heeft hij heel veel tijd besteed. Hij vertelde dat als kinderen moeite hadden met rekenen hij ze niet direct het tientallig stelsel leerde, maar het zestallig! En dan begrepen ze het. Hij was eindeloos bezig dingen begrijpelijk te maken voor kinderen. Hans was een grote natuurbelever, enthousiast vogelaar en tekende graag en goed. Hij hield van de natuur en het landschap. Zijn motto was: ga zelf kijken en probeer het te tekenen, vooral dan leer je hoe iets in elkaar zit.

Hij is ook vele jaren de trekker geweest van de Natuurvriendenclub binnen IVN Deventer. Hans zat vele jaren in de redactie van ons ledenblad. In de rubriek ‘Uit de schatkist van de Natuurvriendenclub’ publiceren we alweer enkele jaren zijn stukjes uit ‘De Jeugdhoek’, vaak met de titels als ‘Wist je dat …’, ‘Kijk es naar ….’ en ‘Doehoek’, alles met eigen tekeningen aangevuld. Zie dit keer ook weer op pagina 13.

En hij introduceerde bij ons de 1ste-vrijdag-van-de-maandwandeling, een populair maandelijks natuuruitje in Deventer of de directe omgeving, waar veel leden, en soms niet-leden, aan meedoen. Dit soort wandelingen deed hij al in Almelo. Wij doen het nu nog steeds, intussen dus al meer dan 25 jaar. Hans was een begenadigd verteller, iedereen bleef geboeid luisteren. Hij had een grote verwondering over alles en nam ons daarin graag mee. Hans was kunstzinnig, evenals zijn vrouw Wies, die enkele jaren geleden overleden is. Hij hield van muziek en zingen, maakte glas-in-loodramen en linoleumsneden die hij zelf drukte. Aan kennissen werden deze kunststukjes gestuurd bij de jaarwisseling.

Hans was een beminnelijk mens. We zullen de gesprekken met hem enorm missen, ze zaten vol wijsheid en goedertierenheid. Hij was een bijzonder mens.

De Ossenwaard, getekend door Hans. Het is de eerste tekening die hij heeft gemaakt na de verhuizing naar Deventer. Deze plek betekende veel voor hem.

Van onder de Lebuinustoren 48 *Erik Lam, stadsecoloog Gemeente Deventer*

Het is nog lang niet voorbij, die mooie zomer die begon zowat in mei. Flink hete dagen hebben we al achter de rug, bijna te heet om erop uit te trekken. Dit zijn dezelfde woorden als in mijn vorige column. Het is bijna niet te geloven dat het zó extreem is. Op talloze plekken in Europa, maar ook in Canada en op andere plekken, zijn er enorme bosbranden. De rook- en CO2-uitstoot is bijna te vergelijken met de uitbarsting van de Krakatau in 1883 en de komeetinslag in Siberië van 1908. Met dien verstande dat de huidige branden direct of indirect met de menselijke wereldorde te maken hebben. De fossiele brandstofverslaving van de economie, de wateronttrekking en het "na-mij-de-zondvloed"-consumptiegedrag van héél veel mensen dragen bij aan de klimaatverandering. De opwarming en verdroging laten zich ook zien in de veranderingen in de flora en fauna. Prachtige soorten als de Blauwvleugelsprinkhaan en de Koninginnenpage worden steeds algemener, maar de Venglazenmaker en de Aardbeivlinder verdwijnen.

Van belang is dat er véél meer bomen aangeplant worden en dan natuurlijk wel streekeigen soorten. Misschien nog wel belangrijker is dat er véél meer water wordt vastgehouden in het gebied. Dat zal niet meevallen omdat er al vanaf de middeleeuwen moerassen zijn drooggelegd en weteringen en leides zijn aangelegd. De monniken die dat deden waren eigenlijk de eerste anti-natuur barbaren. Wellicht herovert de natuur zijn plek en komt er na deze droogte een enorme regenperiode waarbij de uiterwaarden en allerlei andere lage delen volstromen. Daar moet op tijd op ingespeeld worden: huizenbouw volgt peil, landbouw volgt peil, recreatie volgt peil, etc. Het Worpplantsoen is daar een mooi voorbeeld van; dat stroomt één keer in de zoveel jaar onder, al een paar honderd jaar, zoals bijgaand krantenknipsel (Deventer Dagblad 26 februari 1937) laat zien. Wellicht gaat dat ook in zomers of nazomers gebeuren.

De overstroomde Worp

Klokjesgentiaan *Jannie Oosterkamp*

Blau blüht der Enzian. Ach ja, Heino zong dit lied al in 1972 en ik moet daaraan denken als ik samen met de fotowerkgroep van IVN over het Wechelerveld struin op zoek naar wat mooie plaatjes. Ondanks de gortdroge zomer bloeit de heide hier mooi. En ja hoor, ook de Klokjesgentiaan staat er weer. Dit plantje houdt van wat vochtige voedselarme veen-, leem- of zandgrond. Op de rode lijst staat de Klokjesgentiaan als gevoelig en het voorkomen is sinds 1950 met 50-75% gedaald. Gelukkig kunnen we dit plantje nog bewonderen op het Wechelerveld. Voor een verklaring van de naam gentiaan moeten we meer dan 2000 jaar terug in de tijd. Naar het koninkrijk Illyri, gelegen aan de Adriatische zee. Zo ongeveer waar nu Albanië, Macedonië en Bosnië liggen. Het was de tijd van koning Gentius (181-168 BC) en de legende wil dat hij degene was die ontdekte dat de gentiaan geneeskrachtige eigenschappen had. De gentiaan zou naar hem genoemd zijn. Koning Gentius wordt omschreven als een woeste vorst, aan dronkenschap verslaafd en hij hield zich bezig met zeeroverij, geen lieverdje dus. De officiële naam van de Klokjesgentiaan is *Gentiana pneumonanthe*. In het verleden werd aan de wortels van de plant een medicinale werking bij infectieziektes en longaandoeningen toegeschreven.

In het Fries heet de Klokjesgentiaan: Skieppeklokje (schapenklokje). Mogelijk is deze naam ontstaan in de periode dat er nog veel schaapjes op de grote stille heide rondliepen. De Klokjesgentiaan is de waardplant van het Gentiaanblauwtje. Helaas, op het Wechelerveld laat dit vlindertje mij een blauwtje lopen. Bij thuiskomst zie ik op waarneming.nl dat dit een ernstig bedreigde vlindersoort is die nauwelijks meer gesignaleerd wordt in Nederland. Gelukkig kom ik nog wel een ander blauwtje tegen: het Boomblauwtje, ook mooi.

Foto's: Jannie Oosterkamp

Paddenstoel van het jaar 2026: de Rupsendoder *NMV*

De normale verschijning van een rupsendoder. Ze staan soms in groepjes bij elkaar. Foto's: Mike Hirschler

De Rupsendoder (*Cordyceps militaris*) is een ascomyceet (zakjeszwam) die als parasiet leeft op de poppen van nachtvlinders, kevers en langpootmuggen. De onmiskenbare feloranje kleur en het knotsvormig vruchtlichaam vallen op in de vegetatie. Het oranjekleurige knotsje is aan de buitenzijde bedekt met een weefsellaag (het stroma) waarin talloze kleine 'paddenstoeltjes' (peritheciën) verzonken zijn. Uit de peritheciën komen de sporen vrij die voor de verspreiding van de schimmel zorgen. De vruchtlichamen hebben een levensduur van enkele weken. Waarschijnlijk wordt een rups geïnfecteerd met sporen van de Rupsendoder door het eten van besmette planten. Als de rups volgevreten is ontpopt hij in de grond, waarna de schimmeldraden door de pop heen groeien.

De Rupsendoder wordt het vaakst waargenomen in matig bemeste graslanden, schrale gazons, kortgrazige, mosrijke weilanden, bermen van lanen en in parken en tuinen. In sterk bemeste graslanden en bossen is de Rupsendoder nauwelijks aanwezig. De beste tijd om naar de Rupsendoder op zoek te gaan is aan het einde van de zomer en begin van de herfst.

Algemeen voorkomende parasiet

De verspreidingskaart van de soort geeft aan dat de Rupsendoder algemeen in Nederland voorkomt – hij is in 802 atlasblokken bekend – hoewel het aantal atlasblokken in de veen- en kleigebieden (West-Nederland buiten de duinstreek, het westelijk rivierengebied, Friesland en de IJsselmeerpolders) duidelijk achterblijft. De Rupsendoder komt vermoedelijk wereldwijd voor. De barcode van een Nederlandse collectie verschilt niet van barcodes uit Noord-Amerika (Verenigde Staten, Mexico) en Azië (China, Japan, Zuid-Korea).

Gebruik als medicijn

Cordyceps wordt toegepast in de traditionele Chinese geneeskunde. Daarin wordt hij al eeuwenlang gebruikt als waardevol medicijn voor het versterken van het immuunsysteem, het verbeteren van energie en het verlagen van ademruimte. In Nederland en in de Europese Unie wordt Cordyceps niet als medicijn erkend, maar wel verkocht als voedingssupplement.

Als je een rupsendoder een keer uitgraaft kan je wel eens de rups vinden waar de paddenstoel uitkomt. Soms moet je behoorlijk diep. Foto: Mike Hirschler

Geef waarnemingen door

De NMV benoemt ieder jaar een paddenstoel van het jaar en wil zoveel mogelijk vindplaatsen van deze paddenstoel in kaart brengen (citizen science). Via onder meer Nature Today, Vroege Vogels en persberichten wordt het publiek opgeroepen om waarnemingen van de paddenstoel door te geven op waarneming.nl. Toen de Vliegenzwam in 2022 paddenstoel van het jaar was, werden er meer dan tienduizend waarnemingen van deze soort ingevoerd! Meestal wordt er een paddenstoel van het jaar gekozen die redelijk algemeen is en waarbij een mooi verhaal past. Dat is in het geval van de Rupsendoder zeker het geval.

Noot van de redactie:

Als je nog een interessant filmpje wilt zien over Cordyceps, zoek dan op Youtube naar 'Cordyceps David Attenborough'. Dan kan je even lekker griezelen.

Het verschil tussen een … rund *Mike Hirschler*

We hebben binnen de natuurbescherming allemaal de mond vol over ‘de veeboeren’, maar wat weten we nu precies over dat vee van de veeboeren als we het in de wei zien lopen? Waarom en waarvoor worden de dieren gehouden, hoe zien ze eruit en welke ‘merken’ lopen er o.a. rond in Nederland? Ik denk dat ook dat nogal bepalend is voor de manier waarop we naar dat vee en de betreffende boeren kijken.

Nogal wat rassen

In Nederland worden veel verschillende runderrassen gehouden. Het precieze aantal hangt af van wat je als ‘ras’ meetelt: naast de officieel erkende rassen zijn er ook kleinere buitenlandse rassen en kruisingen.
Je kunt ze grofweg in vier hoofdgroepen verdelen:

	doel	voorbeelden	waarvoor
1	melkvee	Holstein-Friesian, Jersey	zuivel
2	vleesvee	Belgisch witblauw, Limousin, Charolais, Hereford, Aberdeen Angus, Wagyu	vlees-productie
3	dubbeldoel-rassen	MRIJ, Fries-Hollands, Blaarkop, Brandrood, Lakenvelder	zowel melk als vlees
4	natuurkoei-en	Brandrood, Schotse hooglander, Galloway	vlees

Ad. 1. **Melkvee**

De Holstein-Friesian is veruit het belangrijkste melkras in Nederland. De meeste zijn zwart-bont, en er is de roodbonte variant. Deze koeien zijn sterk geselecteerd op hoge melkproductie.
Een ander bekend melkveeras is bijvoorbeeld de Jersey, oorspronkelijk afkomstig van het kanaaleiland Jersey. Dit ras wordt veel gebruikt, of is ingefokt in de Nederlandse koeien vanwege het hoge vet-(6%) en eiwitgehalte van de melk. Zwartbonte Holsteinkoeien produceren tegenwoordig gemiddeld ongeveer 11.018 kg melk per lactatie, tegenover bijvoorbeeld 7.218 kg bij MRIJ en 5.791 kg bij Blaarkop.

Zwartbont melkvee

Roodbonte melkkoe (li) en een Jersey

Ad. 2. **Vleesvee**

Vleesrassen worden vooral gehouden om vlees te produceren. Bekende rassen in Nederland zijn: Belgisch witblauw, Limousin, Charolais, Blonde d'Aquitaine, Hereford, Aberdeen Angus, Piemontese en Wagyu. Bij deze rassen ligt de nadruk op spierontwikkeling, groei, voederbenutting en vleeskwaliteit.

Charolais (li) en Limousin

Blonde d’Aquitaine. Als je dan deze koeien met de twee soorten boven deze foto ziet, is het soms best moeilijk ze uit elkaar te houden, vooral ook omdat Blonde d'Aquitaine runderen nogal divers zijn in kleur. Toch zijn de bruinere kleuren anders, meer naar het rode toe, en het wit meer wit (vind ik).

Je vindt ze ook hier tegenwoordig wat vaker, maar zij die wel eens in België komen hebben ze vast wel eens gezien: de Belgische Blauwe (li). En blauw zijn ze! Ik vind het een wat slordig uitziende koe, vaak ook is de enorme achterhand kenmerkend. De Aberdeen Angus (re) is in de 19e eeuw ontstaan in de Schotse graafschappen Aberdeen en Angus en is m.i. vooral bekend uit restaurants waar je vlees van dit geheel zwarte dier vaak op het menu ziet staan.

Het verschil tussen een … rund

Het Wagyu-rund (wagyu is letterlijk "Japanse koe") is een relatief compact dier en meestal zwart of rood. Het staat bekend om de sterke marmering van het vlees. Komt uit Japan en is een nieuwe hype onder de vleesliefhebbers. Op Wikipedia staat het als volgt omschreven: "Wagyu-vlees is zo bijzonder door de unieke en extreme marmering van intramusculair vet, waardoor het vlees extreem mals is en letterlijk op de tong smelt."

Ad. 3. **Dubbeldoelkoeien**

Nederland heeft daarnaast een aantal traditionele rassen die zowel melk als vlees leveren. Voorbeelden zijn MRIJ (Maas-Rijn-IJsselvee), Fries-Hollands, Groninger Blaarkop, Fleckvieh en Brandrood. Ze produceren meestal minder melk dan een gespecialiseerde Holstein, maar hebben vaak een steviger lichaam en meer vlees. Daardoor kunnen ze interessant zijn voor bedrijven die niet uitsluitend op maximale melkproductie gericht zijn.

Hereford (li) en Fleckvieh.

MRIJ of Maas-Rijn-IJsselvee. Lijkt heel veel op de roodbonte Holstein, maar dat is echt een melkveeras en veel slanker en dit ras is steviger, levert minder melk, maar wel vlees. Er is nog wel eens discussie over deze rassen, maar MRIJ en roodbonte Holstein zijn verschillende genetische populaties. Een MRIJ is meestal roodbont, maar een roodbont rund is lang niet automatisch MRIJ.

Groninger blaarkop (li) herkenbaar aan de donkere vlekken rond de ogen. Geschikt voor melk én vlees en wordt ook gebruikt voor begrazing. Rechts lakenvelders, het bekende zwart/rode rund met de brede witte band rond het midden van het lichaam. Mijn kinderen noemden de lakenvelders ook wel 'mergpijpjeskoeien'. 😜

Ad. 4. **Natuurkoeien**

Sommige runderen worden niet primair voor melk of vlees gehouden, maar om terreinen te 'beheren' omdat ze het teveel aan gras, struiken en andere begroeiing eten in natuurgebieden. Daardoor helpen ze het landschap open te houden. Voorbeelden zijn de Groninger blaarkop, Brandrode runderen, de Lakenvelder, Schotse hooglander en de Galloway. Hierbij geldt tevens dat de blaarkoppen, de lakenvelders en de witrikken oude Nederlandse rassen zijn, die door deze functie behouden kunnen blijven. Prettig aan deze natuurkoeien is ook dat zij zonder hulp kunnen afkalveren, waardoor ze zich uitstekend zelf kunnen redden in de natuur.

Witrikken (li) hebben een typische witte streep over de rug en de galloways (re) zijn compacte koeien met een zwarte lange ruige vacht. Schotse hooglanders (onder) zijn zeer bekend. Aan te raden is toch altijd een flinke afstand te bewaren, want koeien met jongen kunnen wel eens vervelend worden en dan kan één zwaai met de kop ervoor zorgen dat je gespietst wordt. Gelukkig zijn het over het algemeen heel vreedzame dieren die zich uitstekend redden in onze natuurgebieden.

Foto's: Wikimediacommons, Freenatureimages.eu en Mike Hirschler (de Blaarkop)

Centrale foto: zwavelzwam door Carolien Sloet. Andere foto's: M
dronknopvreter, Porseleinzwam, Guttatie, Grote sponszwam, Reu
veertje, Karmijnrood netwatje, Spitsschubbige parasolzwam, Pra
Zijdeachtige beurszwam, Zadelzwam, Wieltje, Mosschelpje, Haze

ike Hirschler. Van linksboven met de klok mee: Rhododen-
uzenzwam, Karmozijnwasplaat, Grote kale inktzwam, Sparren-
chtvlamhoed, Grote speldenprikzwam, Zeemkleurig hazenoor,
npootje, Echte kopergroenzwam.

De teenkam *Mike Hirschler*

In het decembernummer 2023 schreef ik in het raadselplaatje over een teenkammetje bij nachtzwaluwen. Nu kreeg ik enige tijd geleden de poot van een dode Aalscholver onder ogen (foto) en wat schetst mijn verbazing: die hebben ook een soort kammetje aan het uiteinde van teen drie, de langste teen! Ik ben er dus opnieuw ingedoken, want dit wist ik nog niet.
Interessant genoeg blijken Nachtzwaluw en Aalscholver niet de enige vogels met deze handige aanpassing. Je vindt een vergelijkbaar kammetje ook bij onder andere reigers en kerkuilen.
Het "kammetje" op de klauw van de derde (middelste) teen van de Aalscholver wordt in de biologie een pectinaatklauw genoemd. Deze getande structuur dient hoofdzakelijk als een ingebouwde verzorgingskam voor het verenkleed, ook wel *preening* of *grooming* genoemd.
De vogel gebruikt deze kamteen specifiek voor de volgende functies:

- het schoonmaken van onbereikbare plekken: omdat een Aalscholver zijn eigen kop, hals en snavelbasis niet met zijn snavel kan poetsen, krabt hij deze plekken met zijn poten. Het kammetje helpt hierbij om vuil, modder en slijm van gevangen vissen efficiënt weg te schrapen.
- het verwijderen van parasieten: de fijne kartels werken als een soort luizenkam waarmee de vogel effectief ectoparasieten (zoals veermijten of veerluizen) uit de veren op de kop en nek kan kammen.
- het ordenen van de veren: na intensieve duiksessies helpt het kammetje om de dichte structuur van de kopveren en allerlei kleine veertjes weer netjes recht te strijken.

Zie verder ook het artikel bij het raadselplaatje van Natuurwijzer 2023-4.

Foto: Mike Hirschler

De paalslak *Mike Hirschler*

Een kennis van mij, op vakantie in Frankrijk, stuurde mij deze foto met de vraag wat die slakken daar moeten? Waarom kruipen ze massaal omhoog? Wellicht heeft iemand dat al eens gezien in Nederland of buitenland?
Ik had wel een idee, maar internet kwam met het totale antwoord (via ChatGPT):
Slakken kruipen voornamelijk naar het hoogste punt van een paal, plant of hek om uitdroging door extreme hitte te voorkomen. Dit biologische fenomeen wordt door biologen ook wel *estivatie* of warmtevlucht genoemd.
Hoewel dit de belangrijkste oorzaak is, spelen er meerdere biologische redenen mee:

- bescherming tegen de hete bodem: tijdens warme, zonnige dagen kan de temperatuur van de grond of het zand extreem hoog oplopen. Door meters omhoog te klimmen, ontsnappen slakken aan deze verzengende hitte en profiteren ze van een koeler briesje hoger in de lucht.
- voorkomen van uitdroging: zodra ze het hoogste punt hebben bereikt, trekken huisjesslakken zich terug in hun schelp en sluiten de opening af met een dun vliesje van gedroogd slijm. Zo houden ze hun interne lichaamsvocht vast tot het weer gaat regenen of afkoelt.
- veiligheid tegen roofdieren: veel natuurlijke vijanden van de slak, zoals loopkevers, padden en egels, leven op de grond. Hoger op een paal zijn ze voor deze specifieke bodempredatoren onbereikbaar.
- voedsel en voortplanting: soms klimmen slakken simpelweg omhoog om algen en schimmels van de paal af te grazen, of omdat bepaalde soorten een verticale stand nodig hebben om ondersteboven te kunnen paren.

Foto: Gerard Baars

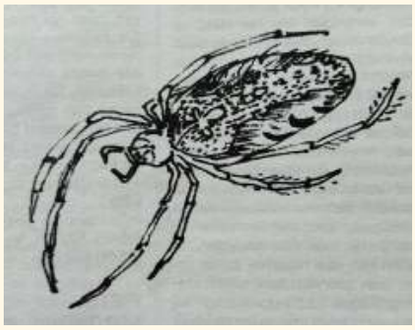
De bessen van de Gelderse roos *Mike Hirschler*

De Gelderse roos heeft nu mooie rode bessen ontwikkeld. Tijdens de vruchtzetting vormt de plant hangende trossen met bessen, die lang aan de struik blijven zitten. De bessen zijn in eerste instantie erg bitter en worden dan nog niet door vogels gegeten. Zodoende blijven ze tot ver in de winter aan de struik hangen. Vorst breekt de bittere smaak af en dan worden de bessen zachter en minder zuur. Hierdoor zijn deze wat later in de winter een welkome voedselbron voor o.a. lijsterachtigen als Koperwiek, Kramsvogel en Merel, Pestvogel en Goudvink. En straks hopen op een strenge winter in het noorden met een mogelijke pestvogelinvasie hier. We gaan het zien.

Uit de schatkist van de Natuurvriendenclub 10

Vanaf eind 1998 was Hans Stegeman - recent overleden, zie in memoriam op blz. 5 – betrokken bij de toenmalige jeugdwerkgroep die vanaf begin 1999 Natuurvriendenclub heette en gericht was op kinderen in de leeftijd van 9 t/m 13 jaar. Eén keer per maand gingen ze op een zaterdag op pad. In de 'jeugdhoek' van het blad van IVN Deventer (toen nog 1/2 A4 en helemaal in zwart-wit) schreef Hans elke keer een stukje, met titels als bijvoorbeeld 'kijk-es' en 'doe-hoek'. Hij maakte er ook de tekeningen bij. We duiken uit deze schatkist wat stukjes weer voor jullie op, ze zijn te leuk om te laten liggen. Deze zijn van juli 2003.

Wist je dat …

In Nederland één heel giftige spin voorkomt? Het beestje is alleen zó klein dat het niet in staat is ons te bijten en daarmee is het dus voor ons ongevaarlijk. In Nederland komen trouwens helemaal geen spinnen voor die voor ons gevaarlijk zijn. In de tropen komen ze wel voor, zoals vogelspinnen. Een spin prikt met zijn gifkaken in een insect, waarmee het verdoofd wordt. Dan spuit de spin maagsap van zichzelf in de prooi. Het binnenste van de prooi wordt daardoor opgelost en dat wordt dan weer door de spin opgezogen.

Teken es … een spinnenweb

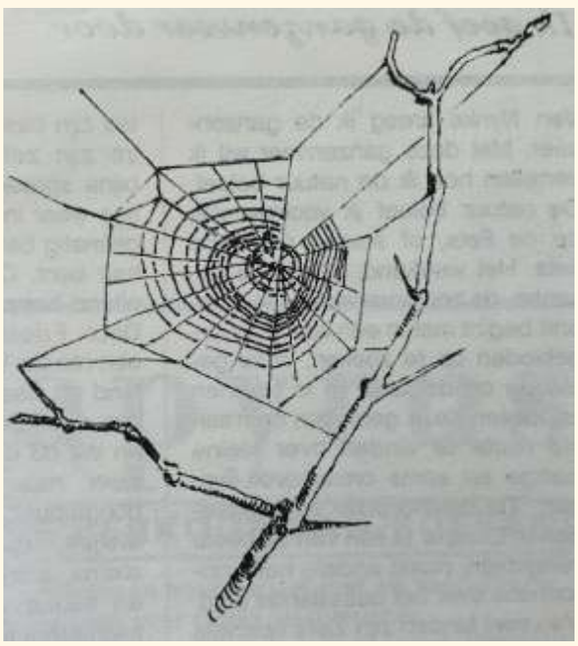
Eerst de steundraden en daarna de vangspiraal. De mooiste tekening krijg je als je het kunt natekenen van een echt spinnenweb. Dan kun je precies zien hoe en waarom het web vastzit.

Teken het anders tussen de takken van een struik of in een hoek van een venster, of op een andere plaats waar veel spinnenwebben zitten. Wat voor soort plekken zijn dat eigenlijk?

Doe es …

Een klein beetje meel op je hand en blaas dat in een spinnenweb, zó dat maar een klein wolkje meel door het web gaat. Zie je wat er gebeurd is? Nu snap je ook waarom een spin over z'n web kan lopen zonder eraan te blijven plakken!

Maak een namaakinsect (een propje papier van een halve cm groot) en blaas dat voorzichtig in het web. Trapt de spin erin? Wat gebeurt er?

Natuur in en om huis - 23 *Niek Lelieveld*

Na een uitstapje in de gemeente Deventer in het vorige nummer, keren we nu weer terug naar onze tuin. Dit keer ook weer een insectengroep en wel de muggen en hiervan de familie van de langpootmuggen. In de tuin staan veel hagen met haagbeuk, waar regelmatig verschillende soorten langpootmuggen dekking zoeken om predatie door onder andere vogels te voorkomen.
Ietwat verscholen hangend aan het blad heb ik verschillende soorten langpootmuggen ontdekt.

Emelt

Emelten

Langpootmuggen zijn ook wel bekend, of berucht, door hun larven, de emelten. De Emelt is een taaie, grauwe, pootloze made-achtige larve zonder duidelijk zichtbare kop, en stapelvoedsel voor o.a. spreeuwen. In het verleden huisde elk jaar in de nok van ons huis een paartje van deze vogel. Hun voedsel, waaronder dus grote aantallen emelten, haalden ze aan de overkant van de Zandwetering op het weiland. Helaas is dit verleden tijd door toepassing van bestrijdingsmiddelen. Emelten voeden zich met dood of levend plantaardig materiaal en kunnen voorkomen in vochtige oeverzones, vochtige aarde of in humus. Enkele soorten langpootmuggen leggen eieren in vermolmd hout. Na het leggen van de eieren volgen een kort eistadium van één tot twee weken, vier larvale stadia, en een kort popstadium van één tot twee weken.

Lentelangpootmug. Duidelijk zijn de haltertjes te zien

Lange poten

De volwassen langpootmug kenmerkt zich door een robuuste en tegelijkertijd slanke lichaamsbouw, met lange vleugels, een lang achterlijf en uitzonderlijk lange poten die gemakkelijk afbreken. Met een lichaamslengte van 7-35 mm behoren ze tot de grootste muggen die we in ons land kennen. Op de foto van de Lentelangpoot zijn goed de gedegenereerde achtervleugels te zien in de vorm van een haltertje. Deze hebben een functie die te vergelijken is met een gyroscoop.

Driebandtijger (boven) en de Tuintweestreep

Langpootmuggen zijn meestal in de schemering of in de nacht actief. Ze komen dan ook vaak op het licht af van mijn lamp voor het nachtvlinderen. Dat leverde bijvoorbeeld de waarneming op van de prachtig getekende Blauwe goudtip. Naast de talrijk voorkomende Lentelangpoot zijn de Koollangpootmug en de Gazonlangpootmug ook veel voorkomend.

Reuzenlangpootmug

In Nederland zijn ongeveer 80 soorten bekend, de meeste van het geslacht *Tipula*, zoals ook het door mij hiervoor genoemde viertal. Een leuke waarneming in mijn tuin was de grootste langpootmug: de *Tipula maxima* (de Reuzenlangpootmug), die een lengte van maximaal vier centimeter kan bereiken. Een ander geslacht (*Nephrotoma*) zijn de tijgerlangpootmuggen waarvan het borststuk mooi getekend is in zwarte en gele strepen en waarvan het achterlijf opvallend gebandeerd kan zijn. Op deze manier imiteren ze andere soorten insecten zoals wespen die minder aantrekkelijk zijn voor hun vijanden.

Zigzagtijger

Zie ook de door mij gefotografeerde Zigzagtijger en de Driebandtijger. Op de foto van de Hoefijzertijgerlangpootmug is een paring te zien. Langpootmuggen paren door de achterlijfspunten tegen elkaar te brengen. In de achterlijfspunt zijn de geslachtsorganen gepositioneerd.

Parende Hoefijzertijgerlangpootmug

Tijdens de paring staan de koppen van elkaar af. Volwassen langpootmuggen leven enkele dagen tot een maand.

Toch geen langpootmug

Tot slot zijn er muggen die op langpootmuggen lijken maar het niet zijn, zoals de steltmuggen. Deze zijn kleiner en hebben een vaak opvallende tekening op de vleugels. Zie de foto van de Tuintweestreep. Ook de glansmuggen, waarvan er maar maximaal zeven soorten zijn in Nederland, lijken op langpootmuggen. Ik kwam de Wittarsglansmug tegen in de tuin waarmee ik dit artikel met dit mooie insect afsluit.

Wittarsglansmug

Foto's: Niek Lelieveld, behalve de Emelt deze is van Flickr.com

Slaapkamergeluk *Stadsplanten.be*

Slaapkamergeluk is een vaste plant die, een beetje merkwaardig, behoort tot de brandnetelfamilie (*Urticaceae*). Maar je hoeft niet bang zijn om geprikt te worden, want het heeft geen brandharen, zoals echte netels. De plant komt van nature voor op Corsica, de Balearen, Sardinië en in het Middellandse Zeegebied. In Vlaanderen is de soort verwilderd. De plant wordt ook gebruikt als kamerplant en is als dusdanig soms te koop in tuincentra. Het is dus een echte 'tuinvlieder'.

Naamgeving

Deze naam verwijst trouwens niet naar het romantische karakter van deze plant. Het is wel een verwijzing naar de favoriete standplaats: een eerder frisse ruimte waar flink wat halfschaduw te vinden is. De ideale plant dus voor je slaapkamer! De Nederlandse naam verwijst naar het feit dat de plant het goed doet in lichte en koele ruimtes. En uiteraard is de naam ook een mooi verkopersargument. De wetenschappelijke naam, *Soleirolia soleirolii*, verwijst naar Joseph Francois Soleirol, een botanicus.

Voorkomen

De plant komt voor in stedelijke gebieden en kan zich gemakkelijk vegetatief vermeerderen. De stad vormt een heerlijke biotoop voor allerlei kleine trottoirbewoners: vrolijke groene blaadjes tussen beschaduwde oude klinkers of tegels. Echt op de stoep zul je het waarschijnlijk niet snel tegenkomen, want slaapkamergeluk heeft een voorkeur voor een wat beschutte, schaduwrijke standplaats, die best een beetje vochtig mag zijn, al is dat laatste niet echt een vereiste.

Beschrijving

De plant wordt 2-5 cm hoog en is een goede bodembedekker. De draaddunne, glazig-doorzichtige stengels kunnen tot 50 cm lang worden en wortelen op de knopen. De kleine blaadjes zijn rond tot hartvormig. De stengels kruipen over de grond en kunnen dan meterslang worden; het plantje kan al vlug de hele bodem bedekken. Tuiniers zullen slaapkamergeluk vast een woekeraar noemen, ook al omdat het plantje zich lastig laat bestrijden, want elk stukje stengel dat na verwijderen achterblijft, kan weer uitgroeien tot een nieuwe plant. In de landen van oorsprong bloeit slaapkamergeluk in juli en augustus met witroze, onopvallende bloemen. In onze streken komt de plant meestal niet tot bloei. De plant is eenhuizig. Dit betekent dat vrouwelijke en mannelijke bloemen op dezelfde plant voorkomen. De mannelijke bloemen bestaan uit kruisvormig geplaatste meeldraden en vier kelkbladeren. Ze staan boven in de plant. De vrouwelijke bloemen bestaan uit pluisvormige stempeldraden die onder in de plant voorkomen. De vrucht is een nootje.

Oorsprong

Van oorsprong komt slaapkamergeluk voor op de eilanden in het westen van de Middellandse Zee, en met het warmer worden van het klimaat kan het zich ook bij ons handhaven. Vandaar dat we het steeds vaker in tuinen en straten zien verschijnen, vooral in stedelijke gebieden, want daar is het een paar graden warmer dan op het platteland. Die paar graden kunnen net het verschil maken. Betrouwbaar winterhard is het plantje niet, en serieuze vorst van meer dan tien graden zal het vrijwel zeker niet overleven.

Noot van de redactie: Slaapkamergeluk komt ook in Deventer voor. Vandaar dit artikel, afkomstig van Stadsplanten.be. Dit artikel is een bijdrage van redacteur Nic Carsauw. Nic is de auteur van de website ***Wilde natuur in Mechelen*****.**

Agenda

27 september, open dag bij het voedselbos Worpse Weelde, 13.30-16.00 uur. Zie www.worpseweelde.nl.

Zondag 11 oktober jaarlijkse paddenstoelendag op Nieuw Rande.
Van 11-15 uur kan je zelf een route lopen langs mooie paddenstoelen. Overal staat info bij. Leuk voor (groot)oud(er) én jong!

5 november, publiekslezing door Niek Lelieveld in de Kuip (Colmschate).
Niek publiceert in dit blad al heel lang over wat hij allemaal tegenkomt in zijn tuin. Deze lezing vat het allemaal samen.

27 december publiekswandeling tussen kerststol en oliebol. In de nieuwsbrief komt binnenkort de bestemming te staan.

Wie weet zijn ze binnenkort weer te zien: varkensoren. Foto: Mike Hirschler

Geïnteresseerd in paddenstoelen? Echt een hele mooie wereld! Het najaarsprogramma van de Zwamgroep staat op de site bij de werkgroep paddenstoelen. Loop een keer mee, voorkennis niet vereist.

En verder: lees de maandelijkse nieuwsbrieven goed, ze staan boordevol met leuke activiteiten!

Woordladder watervogels, ingezonden door *Hans van der Vlis*

Een woordladder is een rijtje bestaande woorden waarin elk woord één letter verschilt van het woord erboven of eronder, (zonder dat de overige letters verschuiven!).
Probeer van fuut naar eend te komen, van eend naar kwak en van kwak naar fuut.
De oplossing staat op blz. 18.

Natuurcafé 2026

Het Natuurcafé is altijd op DINSDAG in het Huis van de Wijk in de Rivierenbuurt, Spuipad 1 in Deventer

Let op: er zijn geen separate aankondigingen meer voor het Natuurcafé, houd daarom de nieuwsbrieven goed bij! Of noteer vast alle derde dinsdagen van de maand, behalve in de maanden 1,3,7 en 8.

Deze bijeenkomst is voor leden en donateurs van IVN Deventer. KNNV-leden zijn uiteraard ook welkom.

20 oktober: Elske Bouma praat ons bij over medicinale paddenstoelen. Marlies Ellenbroek, werkzaam bij SBB, vertelt ons over het beheer op de Sallandse Heuvelrug.

17 november: we krijgen de twee Deventer klimaatburgermeesters op bezoek. Wat doen die zoal en kunnen we aansluiten bij een van hun projecten? Mike zal ons in het kort verslag doen van de natuurreis die enkele leden dit jaar maakten in Slovenië.

15 december: we hebben nog wat kleine filmpjes voor jullie en als afsluiting van het jaar is er weer een natuurquiz en voor de liefhebbers een borrel.

Natuurcafé. Foto: Mike Hirschler

Graag iedereen altijd vooraf aanmelden bij natuurcafe@ivndeventer.nl

Heb je nog ideeën voor de Natuurcafé's? Meld je svp bij natuurcafe@ivndeventer.nl

Eerste-vrijdag-van-de-maand-wandelingen en andere activiteiten: zie de sites van IVN en KNNV in Deventer: ivn.nl/afdeling/deventer en deventer.knnv.nl en houd altijd de maandelijkse nieuwsbrief bij de hand. Daarin vind je ook de details over startplaatsen, tijden e.d.

Een blaadje horen vallen *Jeanette Boogmans*

Wat is bosbaden?
Volgens Tino van Beek van IJssellandschap ga je dan een modderbad nemen; net als de zwijnen. Het lijkt me in ieder geval een intense natuurervaring. Alleen geschikt voor gevorderden. Nee, bosbaden gaat over vertragen, beleven en gezondheid en het gebeurt meestal in stilte. Het is overgewaaid uit Japan (Shinrin-yoku), waar het een erkende behandeling is tegen stress en vermoeidheid.

Collage lichtspel: Ilse Simmoens

Het Meerdalwoud: komorebi en een groen ei
Op bosbadcursus in België. We lopen meestal traag en krijgen regelmatig een uitnodiging om iets specifieks te doen. Dit zijn geen verplichtingen. We gebruiken bijvoorbeeld onze ogen extra, door te letten op de manieren waarop de zon door de bladeren schijnt (= komorebi). Ik zoek een rustig plekje onder een kleine beuk. De randen van het blad lijken zilver omlijnd. Er blijken dunne haartjes te zitten die mooi oplichten. Bij een vijver krijgen we de uitnodiging om op zoek te gaan naar een bodemdiertje en dat een tijdje te volgen. Iemand ontdekt een bijzonder ei; klein, groen en geleiachtig. Wat zal 't zijn? We raden gezamenlijk. Omdat de vuursalamander hier voorkomt fantaseer ik dat die de mama van het ei is. Echter niet logisch op deze droge plek.

Foto: Jeanette Boogmans

Subtiele geluiden
We doen een individuele oefening met nadruk op het horen. Ik ga tegen een woudreus zitten en kijk en luister om me heen. Onderweg had ik de Zwarte specht al gehoord. Nu is mijn focus dichtbij. Een dor beukenblad dwarrelt omlaag en tikt hoorbaar een groen blaadje aan. Tenslotte landt het met een zacht plofje op het gevallen blad op de aarde. Het verwondert mij. Dat je rupsen kunt horen poepen, wist ik wel.

Meemaken?
Door af en toe te focussen op één zintuig, kun je de beleving verdiepen. Al het groen om je heen maakt dat je je prettiger voelt. De stoffen die de bladeren en naalden uitscheiden, de fytonciden, helpen je weerstand te verhogen. Na een tijd in het bos voel je het lijf en vooral het hoofd ontspannen.
Lijkt dit je wat, ga dan op stap met een bosbadgids. Bijvoorbeeld in de duinen of op de Veluwe.

Bronnen:
- www.academie-voor-helende-natuur.be,
- boek: Shinrin-yoku; de kunst en wetenschap van het bosbaden door Dr. Qing Li

Woordladder watervogels, oplossing, zie blz. 17

FUUT	EEND	KWAK
FOUT	WEND	KRAK
FONT	WENK	KRUK
FOND	WEEK	DRUK
WOND	KEEK	DEUK
WEND	KWEK	LEUK
EEND	KWAK	LEUT
		FEUT
		FUUT

Verzonken bomen *Mike Hirschler*

Dat er in de Bolwerksplas bomen onder water zijn aangebracht ter verhoging van de biodiversiteit in het water was tot nu toe niet te zien. Door het zeer lage water is deze constructie nu boven water gekomen. Op drie plaatsen zijn steeds vier bomen neergelegd, ieder vastgehouden door twee metalen palen. Binnenkort zal de boel wel weer onder water verdwijnen, maar dan hebben we er toch even aan kunnen ‘ruiken’ hoe dat nu in elkaar zit.

Etymologie dorpsnamen, aanvulling *Mike Hirschler*

In de vorige aflevering publiceerden wij een lijst met stads- en dorpsnamen waar een dier in voorkomt. Jeanette Boogmans geeft ons daarop de volgende aanvullingen: “Met het in de lijst genoemde dorp Made is zeer waarschijnlijk in dit verband weiland/hooiland (letterlijk: land dat gemaaid kan worden) bedoeld. Denk aan het woord madeliefje. En het is een landmaat. En apa of apo duidt vaak op water. Apenhuizen werd vroeger Aschenhouse genoemd, dus het kan ook een verbastering daarvan zijn.” En zo zijn er vast nog meer van dit soort duidingen aanwezig. Stuur ze in! Met dank aan Jeanette!

Madeliefjes. Foto: Wikimediacommons

Raadselplaatje 63 *Mike Hirschler*

Gerda en Henry deden een gokje, maar zaten ernaast. Dank voor de reacties! We blijven na de Otter (zie vorige Natuurwijzer 2026-2) nog even in het water. Wat je ziet, is een stukje van de bovenkant van de staart van een Bever. Die staart is echt een heel stugge plaat die souplesse krijgt door een soort schubachtige structuur. Die wordt gebruikt om in het water te manoeuvreren, maar ook om er vet in op te slaan voor de winter, het regelen van de lichaamstemperatuur, als steuntje bij het knagen, maar ook om alarm te slaan. Hij kan er nl. hard mee op het water slaan. Ik heb dat een keer gehoord in de Biesbosch, het knalde erover! Langs de IJssel zijn meerdere burchten te vinden, o.a. één in de Ossenwaard bij Deventer, één bij Hengforden, één bij Fortmond en vier bij Zwolle.

De laatste oorspronkelijke wilde Bever in Nederland werd gedood in 1826 in de IJssel bij Zalk. Het dier is toen niet neergeschoten, maar door een visser met een roeispaan doodgeslagen nadat het werd aangezien voor een Otter, een concurrent van de visser. Door jacht en habitatverlies (het zal een keer niet zo zijn, ook toen al) verdween het dier in de loop van de 19e eeuw volledig uit de Nederlandse natuur. Pas in 1988 werd de Bever officieel geherintroduceerd in de Biesbosch. Inmiddels leven er weer duizenden bevers in de Nederlandse natuur.

De Bever (*Castor fiber*) is een semi-aquatisch knaagdier dat een belangrijke rol speelt binnen zoetwaterecosystemen. Ecologisch gezien wordt de Bever beschouwd als een zogenaamde 'ecosysteemingenieur'. Door het bouwen van dammen en burchten verandert hij actief zijn leefomgeving. Deze constructies vertragen de waterstroom en zorgen voor de vorming van moerasachtige gebieden. Dit proces bevordert de biodiversiteit, omdat stilstaand of langzaam stromend water geschikte omstandigheden creëert voor amfibieën, vissen, insecten en waterplanten. Nu hebben we op zich langs de grote rivieren Rijn, Maas en IJssel, geen last van dammen, er zijn alleen losse burchten. Maar in Zuid-Limburg is er wel last, bij de Geul, de Gulp en de Grensmaas, waar dammen teveel water kunnen tegenhouden en waar de oevers worden ondergraven. Dat laatste kan elders ook gebeuren. Jaarlijks worden in Nederland enkele honderden meldingen gedaan van schade door bevers, als het gaat om het ondergraven van oevers of dijken. Organisaties zoals de waterschappen monitoren deze situaties nauwkeurig. In risicogebieden worden soms preventieve maatregelen genomen, zo-

als het versterken van oevers of het plaatsen van rasters rond bomen. In Zuid-Limburg worden jaarlijks al zo'n 170 dieren geschoten, in de andere regio's slechts bij hoge uitzondering.

Bevers zijn voornamelijk nachtactief en leven in familiegroepen. Het dieet bestaat vooral uit boomschors, twijgen (om daarbij te kunnen, moeten er dus bomen om) en waterplanten. De kenmerkende grote snijtanden groeien continu en zijn aangepast aan het knagen van hout. Dit gedrag heeft directe gevolgen voor de vegetatiestructuur langs oevers.

De huidige populatie van de Bever in Nederland wordt geschat op ongeveer 4.500 tot 6.000 individuen (stand 2024/2025) en er zijn inmiddels meer dan 500 territoria vastgesteld. Dat territorium beslaat gemiddeld 1 tot 3 kilometer oeverlengte, afhankelijk van voedselbeschikbaarheid en waterkwaliteit. Beverfamilies bestaan meestal uit 2 tot 8 dieren, waaronder een ouderpaar en jongen van verschillende leeftijden. De burchten van de Bever zijn technisch verrassend verfijnde constructies en vormen het centrum van het leefgebied. Ze dienen als woonplaats, schuilplek en voortplantingslocatie en zijn altijd strategisch gekoppeld aan water. Er zijn in Nederland grofweg twee typen: oeverburchten en vrijstaande burchten. Oeverburchten worden ingegraven in rivieroevers, waarbij de ingang zich onder water bevindt. Vrijstaande burchten worden opgebouwd uit takken, stammen en modder, vaak op plekken waar de oever minder geschikt is en ook hier is de ingang altijd onder water. Een burcht kan 1 tot 3 meter hoog en 3 tot 6 meter in diameter zijn. Binnenin bevindt zich een droge leefkamer, die boven het waterniveau ligt. Vaak zijn er meerdere onderwateringangen, wat de veiligheid vergroot. In de lente worden er jongen geboren (meestal 2 tot 4 per worp), die de eerste weken volledig afhankelijk zijn van de bescherming van de burcht. Burchten worden vaak jarenlang door meerdere generaties gebruikt en uitgebreid. In de Biesbosch zijn burchten gevonden die al meer dan 10 jaar actief in gebruik zijn.

Nieuw raadselplaatje
Wat is dit? →

Stuur je oplossing naar :
natuurwijzerdeventer@gmail.com

Sluitingsdatum volgende kopij:
1 december 2026